

Rzeki karpackie - czysta Natura 2000

Biała Tarnowska PLH120090

fol. T. Wilk

Natura 2000 - europejska sieć

Obszary Natura 2000 chronią istotne dla Europy gatunki oraz ich miejsca występowania, a także siedliska przyrodnicze, którym poświęcony był nr 6 Biuletynu. W obszarach Natura 2000 specyficzny jest reżim ochronny – brak listy konkretnych zakazów, ochrona jest ukierunkowana na to, co w danym terenie jest cennego. W stosunku do tych tzw. „naturowych” organizmów czy ich siedlisk zabrania się po-

dejmowania działań, które mogą na nie negatywnie oddziaływać. Każdy obszar jest więc traktowany indywidualnie, ma specyficzny charakter, inne gatunki czy siedliska przyrodnicze są w nim chronione. W tym numerze przedstawiamy gatunki, które są przedmiotami ochrony w obszarze Natura 2000 Biała Tarnowska.

Gatunki chronione w obszarze Natura 2000 Biała Tarnowska PLH120090

Cechą charakterystyczną cieków górskich jest zmienność przepływów, gwałtowne wzbieranie po opadach, transportowanie przez nie dużych ilości żwirowego rumowiska oraz silna erozja brzegów i dna. Dynamika rzek górskich skutkuje ciągłymi przekształceniami ich koryt, co zapewnia dużą bioróżnorodność ekosystemów rzecznych. Podstawowym celem ochrony obszaru Natura 2000 Biała Tarnowska PLH120090 jest zachowanie doliny rzeki podgórskiej z naturalnym korytem i typowymi siedliskami nadrzecznymi oraz fauną właściwą dla siedlisk wodnych i ziemno-wodnych. Spośród gatunków zwierząt za przedmioty ochrony uznano: brzankę, kumaka górskiego i skójkę gruboskorupową. W górnym biegu rzeki populacja brzanki cechuje się właściwą liczebnością i strukturą wiekową, ma szansę utrzymania się ze względu na dobrą jakość siedliska. Wyniki badań przeprowadzonych w niższym biegu rzeki wskazują na średnią liczebność tamtejszej populacji. Kumak górski na terenie obszaru związany jest z drobnymi zbiornikami głównie utworzonymi przez człowieka, ponadto Biała stanowi naturalny korytarz migracyjny dla kumaków. Skójkę gruboskorupową występuje w Białej na około trzydziestokilometrowym odcinku między Gromnikiem a ujściem w Tarnowie.

Brzanka

fol. P. Sobieszczyk

Brzanka to ryba średniej wielkości, rzadko przekracza 25 cm długości całkowitej. Ciało jest wydłużone, niskie, lekko bocznie spłaszczone. Otwór gębowy dolny, z dwoma parami wąsów. Wargi mięsiste. Ubarwienie grzbietu i boków jest żółcisto-oliwkowo-brązowe z plamkami, a brzuch kremowy. Jest to gatunek jednośrodowiskowy podejmujący krótkie kilku-kilkunastokilometrowe wędrówki (sporadycznie do kilkudziesięciu km), zasiedla podgórskie odcinki rzek i potoków, gdzie przebywa w płytkich partiach koryta ze żwirowo-kamienistym lub kamienistym dnem, na takim też podłożu odbywa się tarło. Wędrówki tarłowe mają miejsce w okresie kwie-

cień – początek czerwca, natomiast tarło odbywa się w okresie maj – początek lipca. Brzanka żywi się bezkręgowcami dennymi, głównie skorupiakami, a także larwami owadów. Jest to gatunek występujący wyłącznie w wodach płynących. W ciągu ostatnich 60 lat notowany jest duży spadek liczebności oraz zmniejszenie zasięgu występowania brzanki. Powodem są przekształcenia siedlisk (zbiorniki zaporowe, zabudowa i regulacja cieków, wydobywanie żwiru), istnienie przeszkód migracyjnych (zbiorniki zaporowe, tamy, proggi) i nieodpowiednia jakość wody (ścieki i eutrofizacja). Z badań wynika, że brzanka jest wrażliwa na zmiany przepływu wody i związaną z tym przebudowę strukturalną podłoża. Jest również mało odporna na zanieczyszczenia wód. Główne zagrożenia dla gatunku to budowa zbiorników zaporowych, tam i progów, które tworzą bariery migracyjne i odcinają populacje ryb od położonych niżej odcinków rzek, a także zabudowa i regulacja cieków. Dodatkowe zagrożenie stanowią zarówno punktowe, jak i obszarowe źródła zanieczyszczeń wód.

Skójką gruboskorupowa

fot. Alexander Mrkvicka - Own work, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=30528590>

Skójką gruboskorupowa jest dużym słodkowodnym małżem. Gatunek ten od innych skójek odróżnia przede wszystkim grubościenna, masywna muszla o jajowatym lub trapezoidalnym zarysie, wyraźnie zaokrąglonym tylnym końcu i charakterystycznie urzeźbionym wierzchołku, w formie drobnych zmarszczek. Barwa muszli jest zwykle jasnobrązowa lub zielonkawa, z ciemnymi pierścieniami rocznych przyrostów, ciemnieje wraz z wiekiem. Średnia długość muszli wynosi 4-7 cm. Skójkę gruboskorupową trudno zauważyć w środowisku, ponieważ często występuje na podłożu kamienistym o rozmiarach ziaren podobnych do wielkości jej muszli. Skójką gruboskorupowa występuje na dnie dużych potoków, strumieni i rzek charakteryzujących się czystą wodą. Preferuje koryta naturalnie ukształtowane przez rzekę, bez oznak regulacji oraz dno o drobniejszej granulacji, piaszczyste lub piaszczysto-żwirowe. Znaleźć ją można tam, gdzie nurt zwalnia, przeważnie blisko brzegu. Niekiedy wędruje na niewielkie odległości pozostawiając na dnie charakterystyczny ślad w postaci wyrzeźbionego w osadach dennych rowka. Skójką gruboskorupowa jest filtratorem – odżywia się, odcedzając cząstki pokarmowe z wody. Istotne dla skójki jest występowanie gatunków ryb, na których przechodzi przeobrażenie jej larwa, czyli klenia, wzdręgi, okonia, strzebli potokowej czy głowacza białopłetwego. Małż ten jest bardzo dobrym wskaźnikiem bardzo czystych wód, gdyż jest wrażliwy na zanieczyszczenia. Gatunek zagrożony wyginięciem. Najistotniejszym zagrożeniem dla skójki gruboskorupowej jest degradacja i niszczenie siedlisk poprzez regulacje i zabudowę cieków, budowę zbiorników zaporowych i innych budowli przegradzających rzekę. Szkodliwe są także inne działania zmieniające strukturę koryta cieku, takie jak np. pogłębienie czy pobór kruszywa z koryta.

Kumak górski

fot. J. Szmuc

Kumak górski to niewielki płaz osiągający długość ciała do 6 cm. Strona grzbietowa ma ubarwienie zmienne od szarzielonego przez brązowy do oliwkowego z widocznymi ciemniejszymi plamami. Pokryta jest ona licznymi małymi guzkami (rogowymi kolcami) będącymi zakończeniami brodawek. W skórze znajdują się również gruczoły jadowe. Ubarwienie strony brzusznej stanowi popielato-szare tło pokryte charakterystycznymi, dużymi plamami w kolorze żółtym lub pomarańczowym. Prawa i lewa plama piersiowa połączona jest z prawą i lewą plamą ramieniową zaś prawa i lewa plama biodrowa połączona są z prawą i lewą plamą udową. Kumaki odżywiają się drobnymi bezkręgowcami, owadami wodnymi i ich larwami oraz ślimakami i pajęczakami. Kumak górski występuje w Polsce niemal wyłącznie w Karpatach i na Pogórzu Karpackim. Jest on gatunkiem ciepłolubnym. Osobniki dorosłe spotkać można na pastwiskach, łąkach i w różnych typach lasów w pobliżu niewielkich zbiorników wodnych, które wybiera do rozrodu. Ciekawym zachowaniem kumaka górskiego jest przyjmowanie pozycji obronnej tzw. refleksu kumaka. Polega ona na łukowatym wygięciu ciała poprzez uniesienie głowy i miednicy z tylnymi kończynami. Umożliwia mu to pokazanie jaskrawych ostrzegawczych plam na spodzie ciała. Jest gatunkiem długowiecznym żyjącym do 16 lat. Rozród kumaka górskiego odbywa się w różnych typach zbiorników wodnych powstałych w wyniku działalności ludzkiej. Są to rowy, koleiny, kałuże, nadrzeczne żwirowiska i różne zagłębienia terenu wypelnione wodą opadową. Kumak po przebudzeniu w potowie kwietnia pojawia się w zbiornikach wodnych i wydaje charakterystyczny głos godowy w postaci cichego kumkania. Jaja składane są w pakietach przyklejonych do patyków lub źdźbeł traw. Okres rozrodu trwa do sierpnia. W październiku kumaki wpadają w stan zimowego odrętwienia zakopując się w mule wodnym lub glebie. Zagrożeniem dla jego występowania jest zanik zbiorników wodnych będących miejscami rozrodu. Spowodowane jest to procesami naturalnymi takimi jak szybkie wysychanie zbiorników i zarastanie roślinnością oraz działalnością człowieka m.in. regulacją rzek i potoków, melioracją, zasypywaniem i wyrzucaniem śmieci, utwardzaniem dróg gruntowych i wzmożonym ruchem kołowym na tychże drogach.

fot. T. Wilk

Rzeki Karpackie - czysta Natura 2000

www.rzekikarpackie.fwie.pl

Co tygodni do 31.12.2018
nagroda w konkursie na:

www.facebook.com/RzekiKarpackie

Projekt objęty wsparciem merytorycznym:

RDOŚ w Krakowie, RDOŚ w Rzeszowie

